

Informator przedwyborczy – samorząd terytorialny w pigułce

Część druga: samorząd powiatu

Samorząd powiatu to drugi z omawianych w Informatorze rodzajów samorządu terytorialnego w Polsce. Samorządy powiatowe wprowadzone zostały wraz z samorządami wojewódzkimi w 1999 roku. Powiat to wspólnota samorządowa obejmująca kilka do kilkunastu gmin. Powiaty tworzone są przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia. Rada Ministrów podejmuje także decyzje w zakresie łączenia i dzielenia powiatów, ich likwidacji, ustalania granic powiatów, ich nazw oraz siedzib władz powiatowych.

W Polsce jest 314 samodzielnych powiatów, zwanych niekiedy ziemskimi i 66 miast na prawach powiatu, zwanych powiatami grodzkimi. W tym drugim przypadku samorząd miejski pełni jednocześnie funkcje samorządu powiatowego. Najmniejszym powiatem pod względem liczby ludności jest powiat sejneński, który liczy niecałe 19 tys. mieszkańców, największym jest Warszawa, miasto na prawach powiatu, licząca prawie 2 mln mieszkańców. Największy pod względem liczby mieszkańców powiat ziemski to powiat poznański, w którym mieszka ok. 450 tys. osób.

Podstawą działania powiatu jest **ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym**. Zadania powiatu określają ustawy i rozporządzenia. Powiat jest autonomiczny, nie podlega samorządowi województwa, nie ma także zwierzchnictwa nad samorządem gminy.

Główne zadania samorządu powiatowego

Samorząd powiatu uzupełnia działania gmin, w szczególności w tym zakresie, w którym - ze względu na małą liczbę mieszkańców czy powierzchnię - nie byłyby w stanie sobie poradzić, oraz realizuje zadania zlecone przez rząd. Działania powiatu finansowane są z subwencji ogólnej z budżetu państwa, dotacji celowych z budżetu państwa przeznaczonych na realizację zadań z zakresu administracji rządowej, udziału w podatku PIT i CIT, dochodów z majątku powiatu. Powiaty mogą także korzystać z dotacji ze środków unijnych i innych źródeł zagranicznych. Dochody i wydatki ujęte są w **budżecie powiatu**, uchwalanym co roku przez

radę powiatu i wykonywanym przez zarząd powiatu. Budżet to podstawa działalności powiatu, której zakres zadań obejmuje na przykład:

- tworzenie i prowadzenie szkół podstawowych specjalnych, szkół ponadgimnazjalnych, szkół sportowych i muzycznych oraz realizowanie innych działań przewidzianych w strategii oświatowej powiatu,
- prowadzenie szpitali, realizowanie programów prozdrowotnych oraz programów szczepień,
- opracowywanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, pomoc dla cudzoziemców posiadających status uchodźcy, prowadzenie ponadgminnych domów pomocy społecznej, organizowanie opieki w rodzinach zastępczych,
- opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnością w zakresie: rehabilitacji społecznej, rehabilitacji zawodowej i zatrudniania, przestrzegania praw osób niepełnosprawnych,
- organizowanie i sprawowanie nadzoru nad transportem publicznym, który wykracza poza granice jednej gminy,
- sporządzanie i realizacja planu gospodarki odpadami na terenie powiatu,
- nadzorowanie dróg powiatowych, organizowanie remontów i badanie stanu tych dróg,
- tworzenie i zarządzanie obiektami sportowymi o charakterze ponadgminnym,
- opracowywanie i realizacja powiatowych programów ochrony środowiska,
- ocena stanu bezpieczeństwa przeciwpożarowego i przeciwpowodziowego, koordynowanie działań gmin i służb powiatowych w czasie klęski żywiołowej, zarządzanie kryzysowe na obszarze powiatu,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami działającymi w sferze pożytku publicznego, w tym przyznawanie dotacji na realizację zadań zleconych.

Powiat podejmuje szereg decyzji administracyjnych w **indywidualnych sprawach mieszkańców** (najczęściej robi to starosta), na przykład wydaje prawa jazdy, pozwolenia na budowę, zaświadczenia o posiadaniu gospodarstwa rolnego, decyzje w sprawie najmu i dzierżawy lokali powiatowych, wydaje orzeczenia o niepełnosprawności, podejmuje decyzje

w sprawie dofinansowania uczestnictwa osoby z niepełnosprawnością w turnusie rehabilitacyjnym, wydaje zezwolenia na zbieranie odpadów oraz karty wędkarskie.

W każdym powiecie mieszkańcy mogą także otrzymać porady konsumenckie i pomoc w sporach z firmami ze strony **powiatowego rzecznika konsumentów**. Powiat za pośrednictwem wydzielonych punktów udziela **nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego**. Starosta prowadzi szereg rejestrów, na przykład ewidencję gruntów i budynków, rejestr szkół niepublicznych, rejestr ośrodków szkolenia kierowców, rejestr stowarzyszeń zwykłych czy rejestr stowarzyszeń sportowych.

Szczegółowe informacje o zakresie zadań powiatu można uzyskać w każdym starostwie powiatowym oraz w Biuletynie Informacji Publicznej powiatu.

Władze samorządu powiatowego

Organem stanowiącym jest **rada powiatu** złożona z radnych wybieranych bezpośrednio przez mieszkańców. Rada może składać się, w zależności od liczby mieszkańców powiatu, od 14 do 29 radnych. Rada powiatu podejmuje **uchwały** w zakresie spraw wskazanych przez ustawy dotyczących funkcjonowania powiatu i jego mieszkańców.

Rada powiatu przyjmuje m.in. statut powiatu, określający sposób i zasady działania samorządu powiatowego. Rada uchwała również budżet powiatu i przyjmuje sprawozdanie z jego wykonania, akceptuje programy realizowane przez powiat, rozpatruje raport o stanie powiatu oraz podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia lub nieudzielenia wotum zaufania dla zarządu z tego tytułu, określa wysokość podatków i opłat lokalnych. Rada powiatu powołuje zarząd powiatu, kontroluje jego działalność i udziela mu absolutorium, czyli akceptuje (bądź nie) działania zarządu. Rada wybiera ze swojego grona przewodniczącego kierującego jej pracami oraz jego zastępcę. Rada powiatu może powoływać ciała konsultacyjno-doradcze, złożone m.in. z obywateli i ich organizacji, np. radę seniorów czy radę ds. osób z niepełnosprawnością.

Uchwały rady powiatu publikowane są w Biuletynie Informacji Publicznej powiatu, a obrady rady powiatu są transmitowane i utrwalane za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk. Nagrania obrad są udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej i na stronie internetowej powiatu.

Organem wykonawczym samorządu powiatowego jest **zarząd powiatu**. Zarząd składa się ze starosty, jego zastępcy oraz jednego lub maksymalnie trzech innych członków. Zarząd podejmuje decyzje kolegialnie, rolą starosty jest organizowanie pracy zarządu. Decyzje zarządu podejmowane są w formie **uchwał**. Główną rolą zarządu powiatu jest wykonywanie uchwał

radę powiatu oraz zadań wynikających z ustaw. Starosta jest także kierownikiem starostwa powiatowego, czyli urzędu realizującego zadania powiatu, reprezentuje powiat na zewnątrz, a także podejmuje decyzje dotyczące spraw mieszkańców powiatu w formie zarządzeń. Zarówno uchwały zarządu powiatu, jak zarządzenia starosty dostępne są w Biuletynie Informacji Publicznej powiatu. Zarząd powiatu lub starosta powołują ciała konsultacyjno-doradcze, np. rady działalności pożytku publicznego czy powiatowe rady rynku pracy.

Starostwo powiatowe to urząd służący realizacji zadań powiatu, podlega zarządowi powiatu, a jego kierownikiem jest starosta. Realizacji zadań powiatu służą również jednostki organizacyjne działające w powiecie. Część z nich podlega staroście, są to na przykład: powiatowy urząd pracy, powiatowe centrum pomocy rodzinie, domy pomocy społecznej, czy szkoły. Część jednostek działających w powiecie należy do administracji rządowej, podlegają one wojewodzie, a powiat nadzoruje ich działalność. Są to: komenda powiatowa policji, komenda powiatowa państwowej straży pożarnej, powiatowa stacja sanitarno-epidemiologiczna, powiatowy inspektor nadzoru budowlanego, powiatowy inspektorat weterynarii.

Wybory władz samorządu powiatu

W przypadku samorządu powiatu wybieramy **radnych**, czyli członków rady powiatu. Oni następnie wybierają zarząd powiatu na czele ze starostą. Wybory radnych powiatowych odbywają się wraz z wyborami władz gmin i samorządowych województw, zarządza je Premier. W tym roku wybory odbędą się 7 kwietnia. Radnych powiatowych wybieramy w wyborach bezpośrednich, powszechnych, równych i tajnych. W skład rady powiatu wchodzi radni w liczbie 15 w powiatach liczących do 40 tys. mieszkańców oraz po dwóch na każde kolejne rozpoczęte 20 tys. mieszkańców w powiatach większych, ale w sumie radnych nie może być więcej niż 29.

Radnych powiatowych mogą wybierać obywatele polscy, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończą 18 lat oraz stale zamieszkują na obszarze tego powiatu. Wybierać nie mogą osoby pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu, pozbawione praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu, ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądu. Kandydować na radnego powiatowego może osoba mająca prawo wybierania radnych. Kandydatem na radnego nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe lub pozbawiona przez sąd prawa wybieralności.

W wyborach powiat podzielony jest na okręgi wyborcze, każda gmina to jeden okręg. W okręgu wybieranych jest od 3 do 10 radnych. Radnych wybieramy na okres **5 lat** spośród kandydatów zgłoszonych przez komitety wyborcze partii politycznych, koalicyjne komitety wyborcze, komitety wyborcze organizacji społecznych lub komitety wyborcze mieszkańców. Reguły tworzenia komitetów wyborczych i zgłaszania przez nie kandydatów na radnych powiatowych są analogiczne do wyborów rad gmin powyżej 20 tys. mieszkańców. Różnice dotyczą dwóch kwestii. Po pierwsze na liście kandydatów na radnych nie może być mniej niż 3 osoby i więcej niż liczba radnych wybieranych w danym okręgu wyborczym, powiększona o dwóch kandydatów. Jeżeli na liście jest tylko trzech kandydatów, to musi wśród nich być co najmniej jedna kobieta i jeden mężczyzna. Druga różnica, to liczba wyborców, którzy poparli listę kandydatów. W przypadku wyborów do rad powiatu listę musi poprzeć co najmniej 200 wyborców.

Podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów na radnych dokonuje się proporcjonalnie do łącznej liczby ważnie oddanych głosów, odpowiednio na kandydatów danej listy. W podziale mandatów uczestniczą jednak listy kandydatów tych komitetów wyborczych, na których listy w skali województw oddano co najmniej 5% ważnie oddanych głosów. Wyniki wyborów ogłasza **Państwowa Komisja Wyborcza**, a ich ważność stwierdza sąd okręgowy.